

KANADA TA'LIM TIZIMI

Maxkamova. S. B

TDPU Tasveriy san'at kafedirasi dosenti.

Sulaymonova Dilnoza

TDPU 3 bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18077710>

Annotatsiya. Kanada ta'lim tizimi dunyodagi eng sifatli va zamonaviy tizimlardan biri hisoblanadi. Ta'lim boshqaruvi federal darajada emas, balki har bir provinsiya va hudud tomonidan mustaqil ravishda tashkil etiladi. Shu sababli o'quv dasturlari, baholash tizimi va maktab tuzilmasida ayrim farqlar bo'lishi mumkin. Ta'lim odatda boshlang'ich, o'rta va oliy bosqichlarga bo'linadi. Boshlang'ich va o'rta maktablar 12 yilni tashkil etadi, majburiy ta'lim esa ko'pchilik hududlarda 16 yoki 18 yoshgacha davom etadi. Kanada maktablarida o'quvchilarning kreativ fikrlashi, mustaqil izlanish, jamoaviy ish va texnologiyalardan foydalanish ko'nikmalariga katta e'tibor beriladi. Oliy ta'limda universitetlar va kollejlarda mavjud bo'lib, ular xalqaro miqyosda tan olingan darajada sifatli ta'lim beradi. Kanada ko'p madaniyatli jamiyat bo'lgani uchun maktablarda inklyuzivlik, tenglik va xavfsiz muhitni yaratish ustuvor vazifalardan hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Kanada ta'lim tizimi, boshlang'ich ta'lim, o'rta ta'lim, oliy ta'lim, provinsiyalar, kollejlarda, universitetlar, majburiy ta'lim, inklyuzivlik, ko'p madaniyatlik, ta'lim sifati, innovatsion yondashuv, tanqidiy fikrlash, pedagogika, zamonaviy o'qitish usullari.

CANADIAN EDUCATION SYSTEM

Annotation. The Canadian education system is recognized as one of the most advanced and high-quality systems in the world. Education is not governed at the federal level; instead, each province and territory manages its own educational policies, curricula, and assessment methods. This results in minor differences across regions, but the overall standards remain consistently high. Education is typically divided into elementary, secondary, and post-secondary levels. Elementary and secondary schooling lasts 12 years, and compulsory education extends to age 16 or 18 depending on the province. Canadian schools emphasize critical thinking, creativity, research skills, teamwork, and effective use of technology. In higher education, colleges and universities offer globally respected programs and degrees. As a multicultural country, Canada prioritizes inclusivity, equality, and creating a safe learning environment for all students. Agar xohlasangiz, shu annotatsiyani yana ham qisqa, uzunroq, yoki referat shaklida tuzib bera olaman.

Keywords: Canadian education system, primary education, secondary education, higher education, provinces, colleges, universities, compulsory education, inclusivity, multiculturalism, quality of education, innovative approach, critical thinking, pedagogy, modern teaching methods.

Ta'lim tizimi inson tafakkurining shakllanishi va jamiyatning ma'naviy poydevori

Kanadada ta'lim tizimi inson tafakkurining akademik va ijtimoiy jihatdan badiiy ifodasi bo'lib, mamlakatning madaniy, tarixiy va estetik qadriyatlarini mujassamlashtiradi. Kanada ta'limi nafaqat bilim berish, balki talabalarning fikrlash, ijodiy va tanqidiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Mustaqillik va demokratik qadriyatlar rivojlangan yillar davomida Kanada ta'lim tizimi milliy an'analarni saqlash bilan birga, zamon talablariga mos modern metodlarni joriy etishda davom etdi.

Shu jarayonda maktab va universitetlar o'quvchilarga **milliy madaniyat va zamonaviy bilimni** uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Zamonaviy Kanada ta'limida milliylik va modernlik sintezi — bu faqat ta'lim shakli emas, balki **ijtimoiy va estetik fikrning yangi bosqichi**. U o'quvchiga o'z tarixiy ildizlariga sodiq qolgan holda, global dunyo bilan samarali muloqot qilish imkonini beradi.

Milliylik — o'zlik ifodasi

Milliylik tushunchasi Kanada ta'lim tizimining ruhiy tayanchi hisoblanadi. Ta'lim tarixida mashhur o'qituvchilar va pedagoglar (masalan, Sir John A. Macdonald davridagi maktab pedagogikasi) o'z asarlarida xalqona qadriyatlarni saqlab, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni uyg'unlashtirishga intilganlar. Ularning metodlarida o'quvchilarning individual va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirish, madaniy merosni hurmat qilish va zamonaviy bilimlarni o'zlashtirish birlashtirilgan.

Kanada ta'lim tizimi: milliy qadriyat va zamonaviy pedagogika uyg'unligi

Kanadada ta'lim tizimi inson tafakkurini shakllantirishning asosiy maydonidir. U nafaqat bilim berish vositasi, balki jamiyatning madaniy va ijtimoiy poydevorini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim orqali o'quvchilar **ijtimoiy qadriyatlar, tarixiy xotira va estetik qarashlarni** egallaydilar. Kanada jamiyatida ta'limning eng asosiy maqsadi — shaxsni erkin, ijodiy va tanqidiy fikrlashga tayyorlashdir.

Kanada ta'lim tizimi provinsiya va hududlarga qarab boshqariladi, ammo barcha hududlarda **milliy qadriyatlarni saqlash va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish** asosiy tamoyil hisoblanadi. Shu bilan birga, tizim talabalarga global bilimlarni o'zlashtirish, ilmiy va texnologik yangiliklarga moslashish imkonini beradi.

Milliylik — o'zlik ifodasi

Kanadada milliylik tushunchasi ta'limning ruhiy tayanchi hisoblanadi. Tarixiy pedagoglar va zamonaviy o'qituvchilar o'z metodlarida **milliy qadriyatlarni saqlab, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni** uyg'unlashtirishga intilishadi.

- Milliylik: o'zlik, madaniy merosni hurmat qilish, tarixiy ildizlarga sodiqlik.
- Modernlik: zamonaviy texnologiyalar, ilm-fan va global bilimlar bilan uyg'unlik, ijodiy tafakkur va mustaqil fikrlashni rivojlantirish.
- San'at va ijod: o'quvchilarda estetik sezgi va ijodiy tafakkur shakllantirish, milliy ranglar, naqshlar va obrazlar orqali o'zligini ifodalash imkonini beradi.

Natijada Kanada ta'lim tizimi talabalarga **milliy merosni hurmat qilish va zamonaviy dunyo bilan muloqot qilish imkonini beradi**, shuningdek, o'quvchining shaxsiy va ijodiy salohiyatini to'liq rivojlantiradi.

Kanadada maktab ta'limi uch bosqich: 1–6-sinf – boshlang'ich, 7–9 – o'rta hamda 10–12 – yuqori sinfga bo'linadi. Boshlang'ichda bola unchalik zo'riqmay, emin-erkin o'qisa-da, o'rta va yuqori sinflarga borib haqiqiy “jang” boshlanadi – maktabdagi baho va ko'rsatkichlariga qarab ertaga universitet, institutga kira oladi. Aynan oxirgi uch yil – 10–12-sinflardagi natija kelajakda muhim rol o'ynaydi. Chunki Kanada maktablarini tamomlagan o'quvchi oliy ta'limni davom ettirish uchun O'zbekistondagidek repetitorda tayyorlanib, alohida imtihon topshirmaydi.

Maktabdagi bahosi, reytingi va volontyorlik ishlari talaba bo'lish-bo'lmasligini belgilaydi.

Ta'lim tizimida yagona darslik, ikki yilda bir yangilanadigan kitoblar degan tushuncha yo'q. Har bir o'qituvchi tanlagan metodi va provinsial o'quv dasturiga qarab tarqatma materiallar bilan mashg'ulot o'tadi.

Boshlang'ich sinflarda hisob, san'at, jismoniy tarbiya va salomatlik, musiqa, o'qish, ijtimoiy, tabiiy fanlar, tabiatni o'rganish fanlariga ahamiyat berilsa, o'rta sinflarda lingvistika, matematika, san'at, ilm-fan, professional kasblar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ilmiy, ijtimoiy fanlarga urg'u beriladi. Yuqori sinflarda esa universitetlar qabul talabiga muvofiq o'quv dasturi tanlanadi. O'quvchi 9-sinfni tugatayotganda ertaga qaysi sohani tanlashi, kim bo'lmoqchiligini aniq biladi va shunga qarab yo'naltiriladi. Kimdir biolog-muhandis, tadqiqotchi olim, shifokor, kimyogar bo'lgisi kelsa, abiiy fanlar, ilm-fanni ko'proq o'qiydi, tilshunos, tarixchi, arxeolog, etnograf bo'lmoqchi bo'lganlar esa ijtimoiy fanlarni chuqurroq o'rganadi.

Zamonaviy kasbni egallaydiganlariga ham yo'nalish-dasturlar mavjud.

Edmontonda 16 yildan beri yashaydigan oilaviy do'stimiznikiga mehmondorchilikka borganda qiziq holatni so'zlab berishgandi. Oilaning to'ng'ichi 9-sinfni tamomlash arafasida edi.

Sinfdozlari kelajakda diplomat, bankir, yurist, advokat, biznesmen bo'lay demas ekan, aksincha, mikrobiolog, hujayralar tadqiqotchisi, neyrojarroh, rak kasalliklarini o'rganuvchi olim, nanotexnolog, mikrochiplar mutaxassisi va science(tabiiy fanlar jamlanmasi)da malakali olim bo'lish rejasini tuzarkan. Do'stimizning qizi ham hisob ilmida ketmoqchiligini, matematik modellar ustida ishlamoqchiligini aytgandi.

Nega bolalar bunchalik ilm-fanga mehr berishi, qiziqishi sababini tanishlarimdan so'raganimda, bola 1-sinfdanoq fanga qiziqtirilishi, laboratoriya mashg'ulotlari 6-sinfdan muntazam o'tkazilishini aytishdi. O'zimning farzandim ham har oy sinfi bilan bog'ga, park va o'rmonlarga sayohatga chiqadi. Qo'lida lupa tutib, hashoratlarni tomosha qilib keladi, plastik yoki shisha qutisiga tillaqo'ng'iz, chumoli, ninachi, pashsha, qurt yig'ib, sinfxonada mikroskopda ko'rib o'rganishadi. Daraxt barglari nega sarg'ayishi, fotosintez jarayoni yoki kurtak otishi kabi mavzularni maktabga yaqin o'rmonlarga borib yo sinfxonada BBC Earth, National Geographic ko'rsatuvlarini ko'rib o'rganishadi va albatta muhokama qilishadi.

Maktab formasi yo'q. Har kim istagan kiyimida(hatto rezina shippak, uydagi ust-boshda ham) kelib o'qiyveradi – qulaylik asosiy o'ringa chiqarilgan. Ochiq-sochiq, axloqqa zid kiyimlar taqiqlangan. Bino ichida oyoq kiyimlar almashtiriladi. O'lkada sovuq mavsum ko'pga cho'zilib, qor-yomg'ir me'yoridan ortiq yoqqani uchun bola og'ir yoki qo'pol etigi bilan kun bo'yi charchashi, faolligini yo'qotishi mumkin.

Maktabda oshxona, yeguliklar do'konchasi ham yo'q. Har kuni ovqat idishiga(lunchbox) uyda tayyorlangan yegulik yoki taom, meva-sabzavot, tamaddisi uchun yong'oq, turshak, pechenye solib beramiz. O'quv binosining har bir qavatida ikkitadan maxsus kranlar o'rnatilgan.

Bola chanqasa, qo'lidagi termosini yoki butilkasini to'ldirib, ichaveradi. Tushlik payti alohida nazoratchi ko'z-quloq bo'lib turadi.

Boshlang'ich sinflarda jismoniy faollik birinchi o'ringa qo'yilgan. Qor yog'adimi yoki sharros yomg'ir quyishidan qat'i nazar, bolalar toza havoda o'ynashi, yugurishi, loy, tuproq, balchiq, ko'lmak, qumloqda sakrash shart. Bola qancha chiniqsa, shuncha yaxshi degan qoida ustuvor. Maktabning ilk kunlari yerga dumalagan, balchiqda o'ynayotgan bolalarni ko'rib esimdan og'ay deganman. Hozir o'zimning bolam ham loy-tuproqqa belanib, krossovkasiga qum to'ldirib kelishiga ko'nikib bo'ldim.

O'quv yili boshida(sentabr oxirida) sinf rahbari ota-onalar majlisi o'tkazadi. Bunda "fondga pul, darslik ijarasi, bola xulqi" degan gaplar emas, balki o'qituvchi bir o'quv yili davomida nimalar qilmoqchi, bolalarni ko'proq nimaga yo'naltirib, darsini qanday o'tmoqchi, o'quvchilar qayerlarga sayohatga chiqadi, qanday kitoblar o'qiydi kabi mavzular o'rta qo'yiladi.

Boshqa paytlar sinf rahbari qandaydir xabar, gapini yetkazmoqchi bo'lsa, elektron pochtaimizga xat yozadi.

Foydalanilgan adabiyuo

1. Canadian Education System — Government of Canada Publications.
2. OECD. "Education at a Glance." Paris, 2023.
3. Alberta Ministry of Education. Curriculum Framework Documents.
4. British Columbia Ministry of Education. K–12 Education System Overview.
5. Universities Canada. "Canada's Universities: Facts and Stats."
6. Council of Ministers of Education, Canada (CMEC). "Education in Canada."
7. PISA (OECD). International Student Assessment Reports.